

Systemy operacyjne

Zarządzanie pamięcią operacyjną

Dariusz Wawrzyniak

Systemy operacyjne

Plan wykładu

- Pamięć jako zasób systemu komputerowego
 - hierarchia pamięci
 - przestrzeń adresowa
- Wsparcie dla zarządzania pamięcią na poziomie architektury komputera
- Podział i przydział pamięci
- Obraz procesu w pamięci
- Stronicowanie
- Segmentacja

Zarządzanie pamięcią operacyjną (2)

Systemy operacyjne

Pamięć jako zasób systemu komputerowego

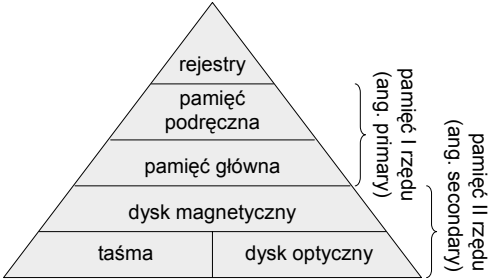
- Pamięć jest zasobem służący do przechowywania danych i programów.
- Z punktu widzenia systemu pamięć jest zasobem o strukturze hierarchicznej (począwszy od rejestrów procesora, przez pamięć podręczną, pamięć główną, skończywszy na pamięci masowej), w której na wyższym poziomie przechowywane są dane, stanowiące fragment zawartości poziomu niższego.
- Z punktu widzenia procesu (również procesora) pamięć jest zbiorem bajtów identyfikowanych przez adresy, czyli tablicą bajtów, w której adresy są indeksami.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (3)

Systemy operacyjne

Hierarchia pamięci

Zarządzanie pamięcią operacyjną (4)

Systemy operacyjne

Przestrzeń adresowa

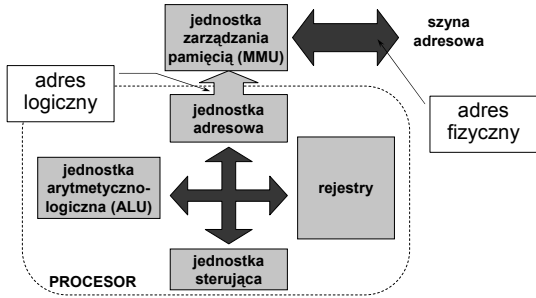
- Przestrzeń adresowa jest zbiór wszystkich dopuszczalnych adresów w pamięci.
- W zależności od charakteru adresu odróżnia się:
 - przestrzeń fizyczną — zbiór adresów przekazywanych do układów pamięci głównej (fizycznej).
 - przestrzeń logiczną — zbiór adresów generowanych przez procesor w kontekście aktualnie wykonywanego procesu.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (5)

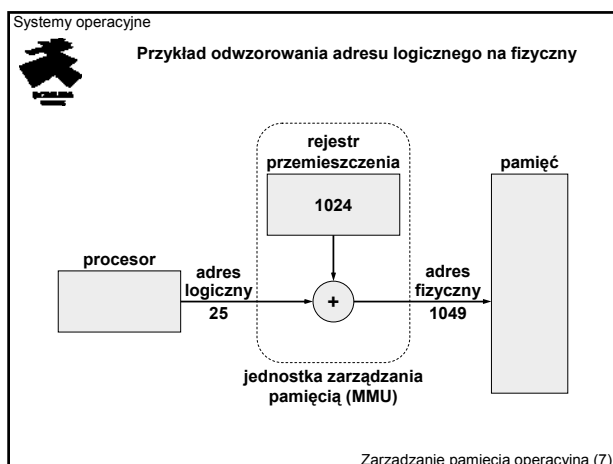
Systemy operacyjne

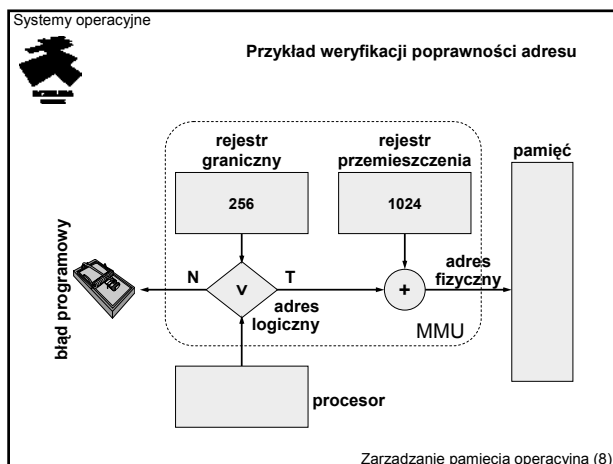

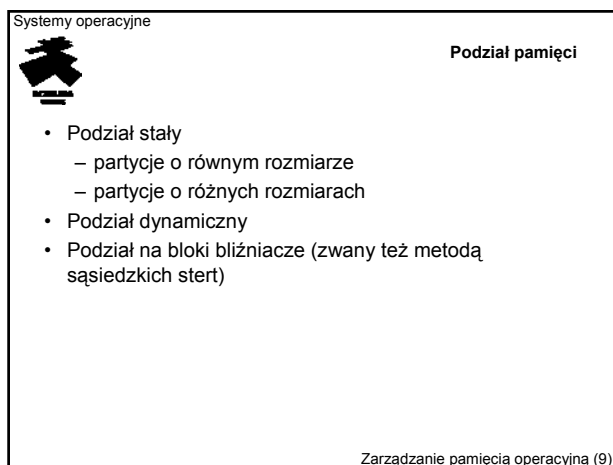
Adres logiczny i fizyczny

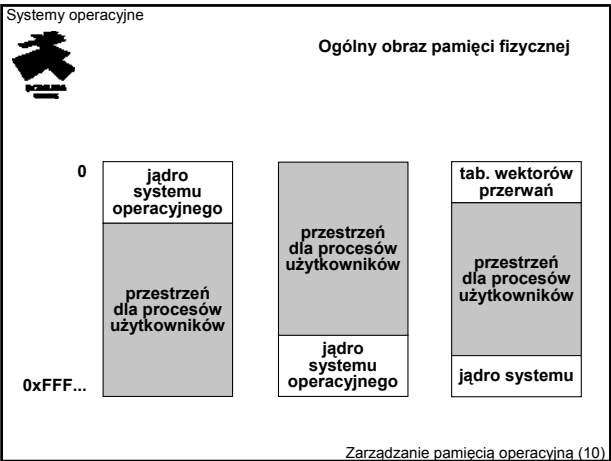

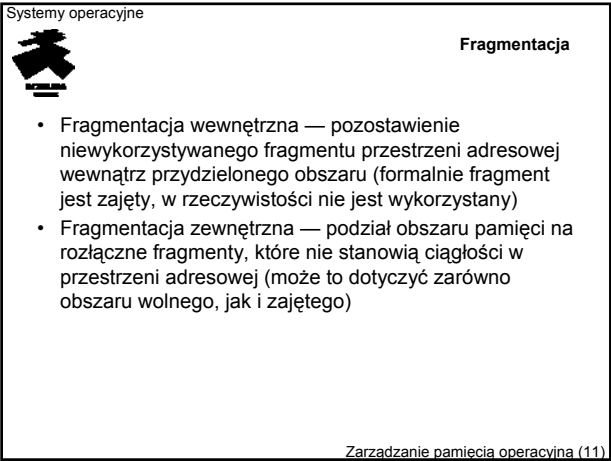
Zarządzanie pamięcią operacyjną (6)

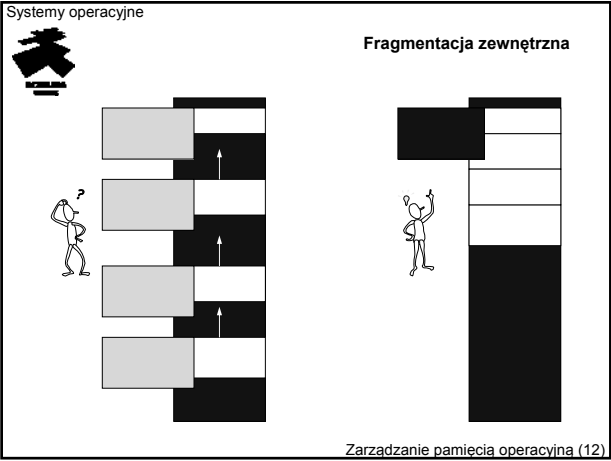

Systemy operacyjne

Fragmentacja wewnętrzna

Zarządzanie pamięcią operacyjną (13)

Systemy operacyjne

Podział stały

- Podział pamięci na stałe obszary (strefy, partycje), których rozmiar i położenie ustalane są na etapie konfiguracji systemu.
- Przydział całego obszaru o rozmiarze większym lub równym zapotrzebowaniu, określonym w żądaniu.
- Zalety: łatwość implementacji i zarządzania
- Wady: słaba efektywność wykorzystania pamięci (fragmentacja wewnętrzna, ograniczona odgórnie liczba jednocześnie przydzielonych partycji).

Zarządzanie pamięcią operacyjną (14)

Systemy operacyjne

Podział stały — partycje o równym rozmiarze

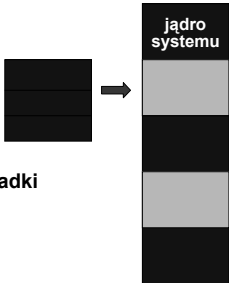
Zarządzanie pamięcią operacyjną (15)

Systemy operacyjne

Podział stały — problem zbyt małych partycji

nakładki

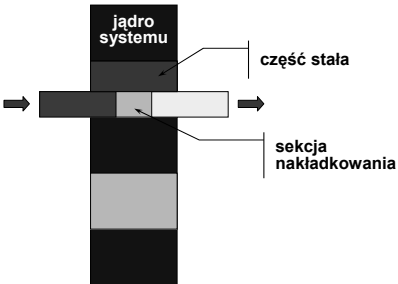

Zarządzanie pamięcią operacyjną (16)

Systemy operacyjne

Nakładkowanie

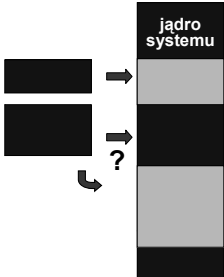

Zarządzanie pamięcią operacyjną (17)

Systemy operacyjne

Podział stały — partycje o różnych rozmiarach

Zarządzanie pamięcią operacyjną (18)

Systemy operacyjne

Podział dynamiczny

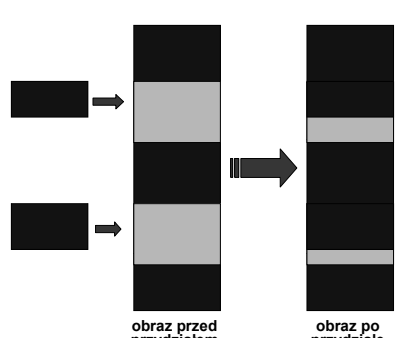

- Podział pamięci tworzony jest w czasie pracy systemu stosownie do żądań procesów.
- Proces ładowany jest w obszar o rozmiarze dosyć dokładnie odpowiadającym jego wymaganiom.
- Zalety: lepsze wykorzystanie pamięci (brak fragmentacji wewnętrznej)
- Wady: skomplikowane zarządzanie, wynikające z konieczności utrzymywania odpowiednich struktur danych w celu identyfikacji obszarów zajętych oraz wolnych.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (19)

Systemy operacyjne

Obraz pamięci przy podziale dynamicznym

obraz przed przydziałem obraz po przydziale

Zarządzanie pamięcią operacyjną (20)

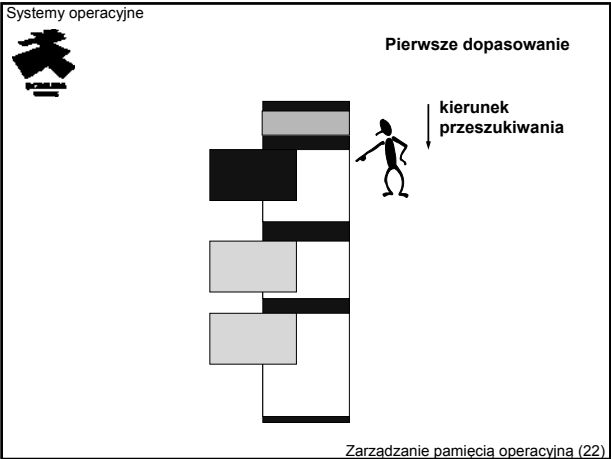
Systemy operacyjne

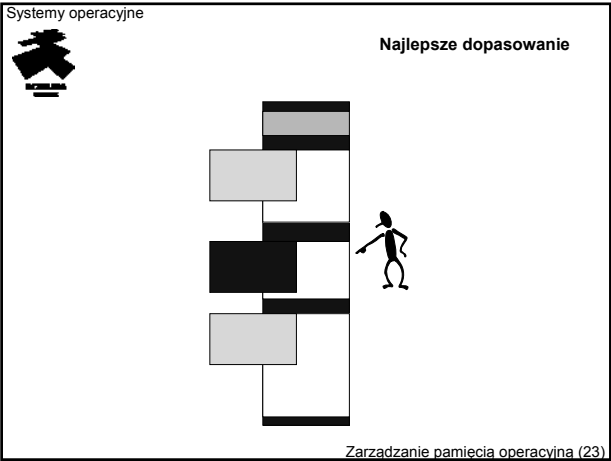
Podział dynamiczny — problem wyboru bloku

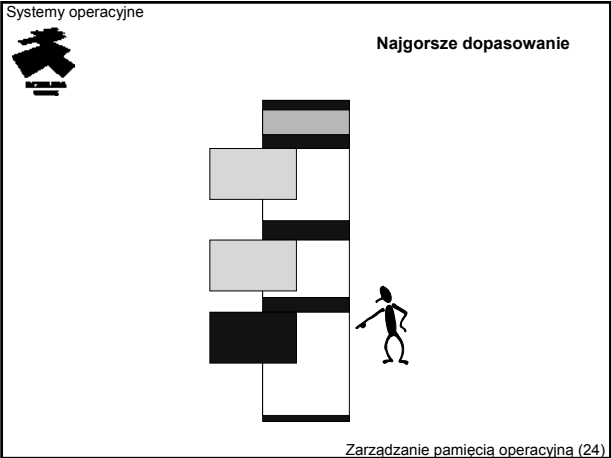

- Pierwsze dopasowanie (ang. first fit) — przydziela się **pierwszy** wolny obszar (tzw. dziurę) o wystarczającej wielkości. Poszukiwanie kończy się po znalezieniu takiego obszaru.
- Najlepsze dopasowanie (ang. best fit) — przydziela się **najmniejszy** dostatecznie duży wolny obszar pamięci. Konieczne jest przeszukanie wszystkich dziur.
- Następne dopasowanie — podobnie jak pierwsze dopasowanie, ale poszukiwania rozpoczyna się do miejsca ostatniego przydziału.
- Najgorsze dopasowanie (ang. worst fit) — przydziela się **największy** wolny obszar pamięci. Konieczne jest przeszukanie wszystkich dziur.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (21)

Systemy operacyjne

System bloków bliźniaczych

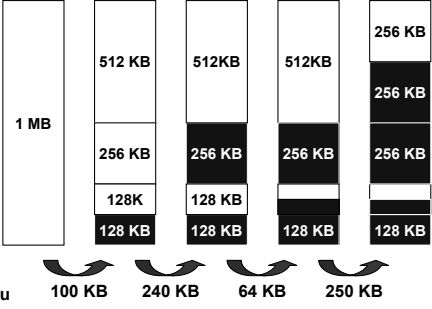
- Pamięć dostępna dla procesów użytkownika ma rozmiar 2^U .
- Przydzielany blok ma rozmiar 2^K , gdzie $L \leq K \leq U$.
- Początkowo dostępny jest jeden blok o rozmiarze 2^U .
- Realizacja przydziału obszaru o rozmiarze s polega na znalezieniu lub utworzeniu (przez połowienie) bloku o rozmiarze 2^l takim, że $2^{l-1} < s \leq 2^l$.

Zarządzanie pamięcią operacyjna (25)

Systemy operacyjne

System bloków bliźniaczych — przykład

kolejne
żądania
przydziału

100 KB 240 KB 64 KB 250 KB

Zarządzanie pamięcią operacyjna (26)

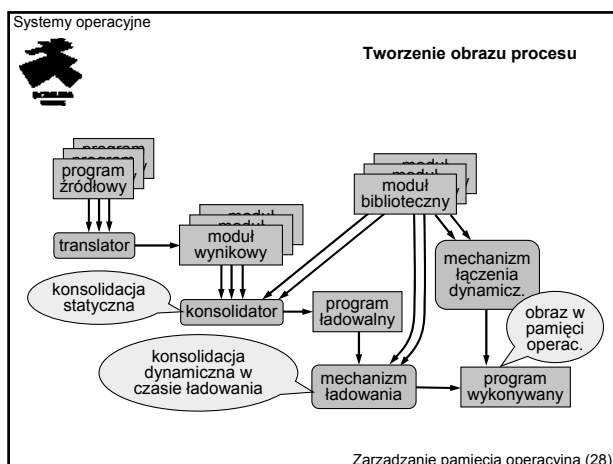
Systemy operacyjne

Obraz procesu w pamięci

- Tworzenie obrazu
 - Kompilacja
 - Konsolidacja
 - Ładowanie kodu
- Relokacja
- Ochrona
- Współdzielenie

Zarządzanie pamięcią operacyjna (27)

Systemy operacyjne

Wiązanie i przekształcanie adresów

- W modelu von Neumana adresy dotyczą rozkazów (instrukcji) oraz zmiennych (danych).
- Jeśli w programie źródłowym występują adresy, to mają one najczęściej postać symboliczną (etykiety w assemblerze) lub abstrakcyjną (wskaźniki w C lub Pascalu).
- Adresy związane z lokalizacją pojawiają się na etapie translacji i są odpowiednio przekształcane aż do uzyskania adresów fizycznych.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (29)

Systemy operacyjne

Translacja

- W wyniku translacji (kompilacja, asemblacja) powstaje przemieszczalny moduł wynikowy (relocatable object module), w którym wszystkie adresy liczone są względem adresu początku modułu.
- Gdyby program składał się z jednego modułu, a jego docelowa lokalizacja w pamięci była z góry znana, na etapie translacji mogłyby zostać wygenerowane adresy fizyczne.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (30)

Systemy operacyjne

Konsolidacja

- Konsolidacja statyczna — odniesienia do innych modułów zamieniane są na adresy w czasie tworzenia programu wykonywalnego.
- Konsolidacja dynamiczna
 - w czasie ładowania — w czasie ładowania programu następuje załadowanie modułów bibliotecznych i związanie odpowiednich adresów,
 - w czasie wykonania — załadowanie modułów bibliotecznych i związanie adresów następuje dopiero przy odwołaniu się do nich w czasie wykonywania programu.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (31)

Systemy operacyjne

Konsolidacja statyczna

- W czasie łączenia modułów przemieszczalnych w jeden program ładowalny zwany też modulem absolutnym (ang. absolute module), do adresów przemieszczalnych dodawane są wartości, wynikające z przesunięcia danego modułu przemieszczalnego względem początku modułu absolutnego.
- Gdyby docelowa lokalizacja programu w pamięci była z góry znana, na etapie tym mogłyby zostać wygenerowane adresy fizyczne.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (32)

Systemy operacyjne

Ładowanie kodu ⁽¹⁾

plik z programem ładowalnym

pamięć operacyjna

Zarządzanie pamięcią operacyjną (33)

Systemy operacyjne

Ładowanie kodu ⁽²⁾

- Ładowanie absolutne — program ładowany jest w ustalone miejsce w pamięci, znane w momencie tworzenia programu ładowalnego.
- Ładowanie relokowalne — fizyczna lokalizacja procesu ustalana przy ładowaniu do pamięci.
- Ładowanie dynamiczne w czasie wykonania — fizyczna lokalizacja procesu w pamięci może ulec zmianie w czasie wykonywania.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (34)

Systemy operacyjne

Współdzielenie pamięci

- Efektywność wykorzystania pamięci
 - współdzielenie kodu programu
 - współdzielenie kodu funkcji bibliotecznych
- Kooperacja procesów
 - synchronizacja działań procesów
 - komunikacja pomiędzy procesami (współdzielenie danych)

Zarządzanie pamięcią operacyjną (35)

Systemy operacyjne

Ochrona pamięci

- Weryfikacja poprawności adresu pod kątem zakresu dopuszczalności
- Weryfikacja praw dostępu:
 - prawa zapisu
 - prawa odczytu
 - prawa wykonania

Zarządzanie pamięcią operacyjną (36)

Systemy operacyjne

Stronicowanie

- Arbitralny podział pamięci fizycznej na ramki, w które ładowane są odpowiednie strony obrazu procesu.
- Podział logicznej przestrzeni adresowej na strony o takim samym rozmiarze, jak ramki w pamięci fizycznej.
- Zalety:
 - brak problemu fragmentacji zewnętrznej,
 - wspomaganie dla współdzielenia i ochrony pamięci.
- Wady:
 - narzut czasowy przy transformacji adresu,
 - narzut pamięciowy (na potrzeby tablicy stron),
 - fragmentacja wewnętrzna (niewielka).

Zarządzanie pamięcią operacyjną (37)

Systemy operacyjne

Stronicowanie — transformacja adresu

- Adres logiczny zawiera numer strony i przesunięcia na stronie (ang. offset), np.:

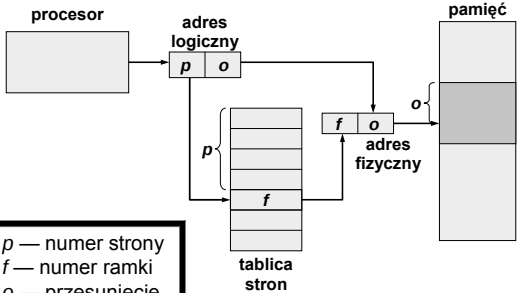
nr strony (22 bity)	przesunięcie (10 bitów)
------------------------	----------------------------
- Transformacja adresu polega na zastąpieniu numeru strony numerem ramki.
- Odwzorowanie numeru strony na numer ramki wykonywane jest za pomocą tablicy stron (ang. page table).

Zarządzanie pamięcią operacyjną (38)

Systemy operacyjne

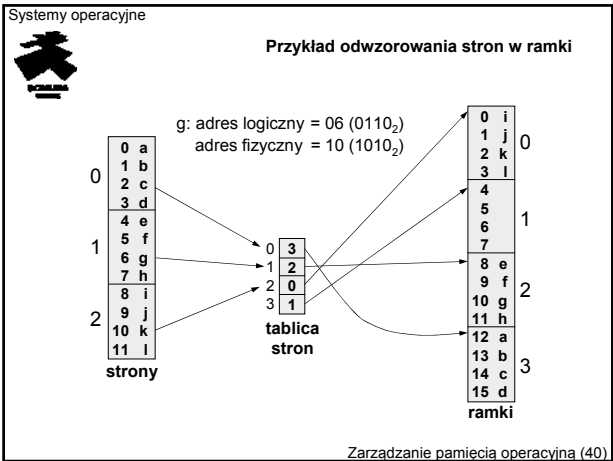
Schemat transformacji adresu w systemie pamięci stronicowanej

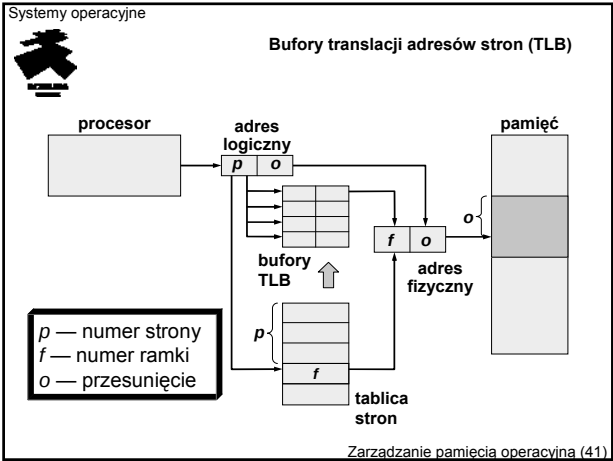

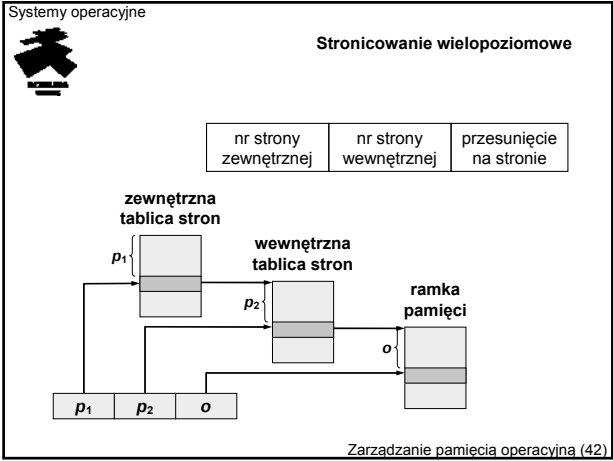
p — numer strony
 f — numer ramki
 o — przesunięcie

tablica stron

Zarządzanie pamięcią operacyjną (39)

Systemy operacyjne

Segmentacja

- Przestrzeń adresów logicznych jest postrzegana jako zbiór segmentów.
- Podstawowe atrybuty segmentu:
 - identyfikator,
 - adres bazowy,
 - rozmiar,
 - informacja o rodzaju zawartości i formach dostępu.
- Adres logiczny składa się z numeru segmentu i przesunięcia wewnątrz segmentu.
- Odwzorowanie adresów logicznych w fizyczne zapewnia tablica segmentów.

Zarządzanie pamięcią operacyjną (43)

